

РЕЦЕНЗІЯ

Палій Ірини Олегівни на дисертацію

Бай Бовень

«Звуковий образ валторни в контексті національно-стильових традицій»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

Галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»

Спеціальність 025 – «Музичне мистецтво»

Подана на рецензування дисертаційна робота присвячена комплексному дослідженню звукового образу валторни у європейській музичній традиції в її історичному, стильовому та композиторсько-виконавському вимірах, а також у контексті сучасних технік письма, української композиторської школи другої половини XX – початку XXI століття та міжкультурних процесів. Обрана тема є актуальною як з позицій сучасного музикознавства, так і з точки зору виконавської практики, оскільки поєднує аналітичне осмислення тембрової семантики інструмента з глибоким зануренням у жанр концерту як провідної форми репрезентації валторни.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до темброво-драматургічних параметрів інструментального мислення та необхідністю систематизації еволюційних процесів у валторновому мистецтві — від класико-романтичної традиції до сучасних композиторських практик. У цьому сенсі дисертація органічно вписується в сучасні міждисциплінарні тенденції музикознавства, де інструмент розглядається як носій художнього смислу, а не лише як технічний ресурс.

Структура роботи є логічною, послідовною та внутрішньо вмотивованою. Поділ на три розділи забезпечує поступове розгортання дослідження — від теоретико-методологічних засад до поглибленого аналітичного й компаративного осмислення конкретних творів і авторських концепцій. Концептуальним ядром дисертації виступає другий розділ, у якому історична панорама, стильовий аналіз і сучасні композиторські техніки поєднані в єдину темброво-драматургічну систему.

Перший розділ, присвячений мистецтву гри на валторні як об'єкту музикознавчих досліджень, виконує функцію ґрунтовної теоретичної основи всієї роботи. Дисертантка переконливо окреслює понятійний апарат, пов'язаний із категоріями тембру, звукообразу, виконавської інтерпретації та інструментальної семантики, чітко розмежовує технічно-виконавський і художньо-образний рівні аналізу. У розділі обґрунтовано доведено, що звуковий образ валторни формується не лише її акустичними й конструктивними властивостями, а й історично змінними стильовими нормами, жанровими моделями та виконавськими традиціями.

Другий розділ, присвячений звуковому образу валторни в історичній панорамі європейської традиції, демонструє високий рівень аналітичної культури та ґрунтовне володіння історико-стильовим матеріалом. Аналіз валторнових концертів В.-А. Моцарта вирізняється уважністю до формоутворення, інтонаційної логіки та тембрових трансформацій солюючого інструмента, а акцент на функціонуванні натуральної валторни дозволяє глибше усвідомити межі її виразності в епоху класицизму. Розгляд оркестрового стилю Р. Штрауса у зв'язку з хроматичною валторною відзначається концептуальною глибиною та переконливим трактуванням тембру як одного з ключових чинників оркестрової драматургії.

Вагоме місце в Другому розділі посідає аналіз концертів для валторни українських композиторів — В. Гомоляки, О. Зноско-Боровського, Л. Колодуба, В. Зажитька, В. Думи. Дисертантка здійснює не лише докладний аналіз зазначених творів, а й пропонує їх типологізацію з позицій образно-драматургічних та тембрових концепцій, що дозволяє виявити специфіку українського валторнового концерту як самобутнього явища у загальноєвропейському контексті. Особливо цінним є висвітлення філософсько-психологічного виміру інструментального образу, який розширює традиційні межі жанрового аналізу. Підрозділ, присвячений композиторським технікам ХХ століття, засвідчує високу теоретичну обізнаність автора та вміння працювати з сучасним музичним матеріалом. Розгляд сонорних, алеаторичних і темброво-

орієнтованих практик переконливо демонструє трансформацію ролі валторни у музичній драматургії XX століття та трактування тембру як формоутворюючого чинника.

Третій розділ дисертації становить один із концептуальних центрів усього дослідження, оскільки саме в ньому найбільш повно реалізовано міжкультурний, інтерпретологічний та культурологічний потенціал обраної теми. Авторка переконливо демонструє, що валторна в китайській академічній музиці другої половини XX століття перестає бути лише запозиченим європейським інструментом і набуває статусу повноцінного носія національного смислу, історичної пам'яті та філософської рефлексії.

Особливої уваги заслуговує підрозділ 3.1, у якому трансформація валторнової освіти в Китаї розглядається не вузько педагогічно, а як складова ширшої національної культурної парадигми. Дисертантка глибоко й аргументовано простежує еволюцію китайської валторнової школи в контексті взаємодії західноєвропейських традицій і автохтонних естетичних принципів, пов'язаних із східною філософією дихання, пентатонічним мисленням і специфічною «мовною семантикою звуку». Надзвичайно цінним є висновок про те, що педагогічна традиція формує не лише техніку, а й ідентичність звуку, тим самим впливаючи на слухацьке сприйняття та виконавську етику.

Значним науковим здобутком є введення у дослідницький обіг категорій «звуковий образ валторни», «темброобраз», «інструментальний хронотоп», які застосовано не декларативно, а як повноцінний аналітичний інструментарій. Це дозволяє авторці вийти за межі традиційного формально-структурного аналізу й осмислити валторну як активного учасника побудови музичного часу, простору та смислу.

Підрозділ 3.2 вирізняється високим рівнем аналітичної культури та методологічної зрілості. Детальний аналіз Концерту для валторни з оркестром «Меморіал» Ши Юнкана є переконливим прикладом поєднання музикознавчої точності з філософським осмисленням художнього змісту. Особливо вагомим є трактування принципу «віртуального письма» як способу музичного мислення,

де валторна постає не ілюстративним, а рефлексивним наративним голосом. Такий підхід значно збагачує сучасне розуміння програмності в академічній музиці XX століття. Аналіз концертних п'єс Лю Чанганя та Сунь Дафана переконливо демонструє механізми культурної інтеграції, де західноєвропейські жанрові моделі не нівелюють, а, навпаки, підсилюють національну ідентичність китайського музичного мислення. Авторка дослідження показує, що валторна у цих творах виконує функцію *культурного резонатора*, здатного транслювати образи природи, пам'яті, ностальгії та історичного досвіду Китаю мовою, зрозумілою міжнародному академічному слухачеві.

Надзвичайно важливо, що Третій розділ дисертації має не лише теоретичну, а й значну практичну цінність. Викладені спостереження можуть бути безпосередньо використані у виконавській практиці, педагогіці гри на валторні, формуванні навчальних програм, а також у репертуарній політиці музичних закладів. Розділ відкриває перспективи подальших досліджень у галузі міжкультурної інтерпретації духових інструментів та етноорієнтованого інструментознавства.

Висновки дисертації логічно узагальнюють матеріал усіх розділів, підтверджують досягнення поставленої мети та наголошують на ролі виконавця як активного суб'єкта формування звукового образу валторни.

Зауваження:

Поряд із безсумнівними науковими здобутками, у роботі можна висловити кілька зауважень уточнювального характеру. По-перше, у другому розділі в окремих аналітичних фрагментах спостерігається надмірна деталізація опису, яка, попри свою інформативність, могла б бути частково узагальнена з метою підвищення композиційної щільності викладу. По-друге, у підрозділі, присвяченому композиторським технікам XX століття, доцільним видавалося б чіткіше розмежувати окремі стильові напрями (зокрема сонорну, спектральну та постсерійну естетику), аби уникнути їх часткового зближення на рівні термінології. По-третє, при типологізації авторських концепцій українських валторнових концертів можливим було б додаткове уточнення критеріїв

порівняння, що ще більше підвищило б методологічну прозорість запропонованої класифікації. Зазначені зауваження не мають принципового характеру, не знижують загальної наукової цінності роботи та можуть розглядатися як побажання до подальшого розвитку дослідження.

Для наукової дискусії рецензентом запропоновано наступні запитання:

1. Аналізуючи Концерт для валторни з оркестром «Меморіал» Ши Юнкана, автор виокремлює низку темброобразів, пов'язаних із наративністю та програмністю твору. Чи можна, на думку дисертантки, говорити про формування специфічного «китайського» звукового образу валторни, відмінного від європейської романтико-героїчної традиції, і які темброві ознаки є в цьому контексті визначальними?
2. У дисертації підкреслюється роль валторни як медіатора між вокальною традицією та інструментальною мовою китайської музики. Яким чином це положення відбивається на виборі темброобразних рішень та виконавських засобів у творах китайських композиторів, і наскільки ці рішення впливають на сучасну інтерпретацію звукового образу валторни?

Все зазначене вище дозволяє стверджувати, що дисертація «Звуковий образ валторни в контексті національно-стильових традицій» за актуальністю, теоретико-методологічним рівнем, науковою новизною відповідає вимогам МОН України стосовно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її авторка Бай Бовень заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Кандидатка мистецтвознавства,
старша викладачка кафедри оркестрових
духових та ударних інструментів
ХНУМ імені І. П. Котляревського

Ірина ПАЛІЙ